

Az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetéskiszabási gyakorlata

BALLA Lajos

A tanulmány célja kettős: egyrészt megkísérli bemutatni az életfogytig tartó szabadságvesztés büntető anyagi jogi szabályozásának történetét a Csemegei-kódextől napjainkig, másrészt elemzi a Debreceni Ítéltábla határozatait az életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazása szempontjából. Dolgozatomban a Debreceni Ítéltábla 32 – összesen 39 terheltet érintő – ügyének vizsgálata olvasható. A terheltek közül hét esetben került sor jogerősen tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazására. Az ügyvizsgálatokkal kapcsolatos megállapításokat az 1–14. mellékletben feltüntetett táblázatok tartalmazzák. Az összegző megállapítás szerint az ügyvizsgálatokból is kitűnik, hogy a 2012. évi C. törvényben is szereplő szabályozás minden vonatkozásban alkalmas a büntetési célok érvényre juttatására.

A Debreceni Ítéltábla 2005. január 1-jén kezdte meg ismételten működését, jelen értekezésben a 2014. május 31-ig terjedő időszak ítéleteiről lesz szó. A büntetéskiszabási gyakorlatot illetően már sor került összefoglaló elkészítésére, az ítéltábla honlapján ez megtalálható.¹ Jelen tanulmány ismételten érinti az emberölés miatt a Debreceni Ítéltáblán tárgyalt és befejezett ügyeket. A szempontrendszer azonban más, míg a 2010-ben készített elemzés a határozott ideig tartó szabadságvesztés-büntetésre és a büntetéskiszabás fő irányaira koncentrált, a most elkészült összegzés más szempontból vizsgálja a Debreceni Ítéltábla ítélkezési gyakorlatát, mégpedig az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés alkalmazása szempontjából. A büntetőeljárásról szóló törvény hatásköri szabályai alapján az ítéltáblák másodfokon bírálják el az élet, testi épség elleni bűncselekmények egy részét, jelesül az emberölés alap-, illetőleg minősített eseteit. Nyilvánvalóan fontos szakmai kérdés a hosszú tartamú, sok esetben életfogytig tartó, illetőleg az úgynevezett tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetéskiszabási gyakorlata.

A Debreceni Ítéltáblára a jelzett időszakban 6003 ügy érkezett, amelyből 1774 peres ügy iktatására került sor. A peres ügyekből az emberölés és minősített esetei 470 ügyet tettek ki, ez az összes érkezett büntetőügy 7 százaléka. Ebből az ügymennyiségből a Debreceni Ítéltáblán 7 terhelt esetében került sor tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés alkalmazására. Az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés kiszabására egyébként összesen 39 terhelt esetében került sor. Az előbbi adat figyelembevételével tehát az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetéssel érintett ügyek száma 32 volt, s ez az összes érkezett ügy 0,47 százalékát érinti.² A statisztikai

1 Balla (2010)

2 Lásd 1. melléklet

adatok, az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés intézménytörténetének sajátosságai, valamint az utóbbi időben az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntései – különös tekintettel a Magyar László kontra Magyarország ügyben hozott 73.593/10. számú határozatra – miatt is érdemes áttekinteni az életfogytig tartó szabadságvesztés szabályozástörténetét a Csemegi-kódextől napjainkig, és szükséges elemezni a Debreceni Ítéltábla büntető ügyszakának gyakorlatát az életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazása körében.

A kodifikáció állomásai a Csemegi-kódextől napjainkig

Az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés szabályozásának sajátosságai a Csemegi-kódexben

Az 1878. évi V. törvénycikk előtt is ismert volt az életfogytig tartó szabadságvesztés, azonban a magyar gyakorlatot valójában a Csemegi-kódex határozta meg. Ismerte az életfogytig tartó szabadságvesztést Mária Terézia büntető törvénykönyve (Constitutio Criminalis Theresiana – 1778), valamint a Sanctio Criminalis Josephina (1787) is leírta már ennek szabályait.³ A Csemegi-kódex pontos és hosszú távon ható szabályozást tartalmazott. A szabályokat átvette a hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítására is, tartalmi változást csak az 1961. évi V. törvény jelentett.

A Csemegi-kódex – az 1878. évi V. törvénycikk – szankciórendszerében alapvetően szabadságvesztésbüntetés-központú volt. A 20. § a büntetések neveit a következők szerint határozta meg:

1. halálbüntetés,
2. fegyház,
3. államfogház,
4. börtön,
5. fogház,
6. pénzbüntetés.

A törvény 22. §-a rögzíti, hogy a fegyház vagy életfogytig tart, vagy határozott időtartamú. A határozott idejű fegyház leghosszabb időtartama tizenöt év, a legrövidebb pedig két év.⁴ A 45. § az életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélttel kapcsolatosan rendelkezik, úgynevezett közvetítői intézetbe szállítással kapcsolatosan.⁵ Ennek feltételeit a 44. § tartalmazta.⁶ A törvény szerint azon elítéltek esetében, akiket életfogytig tartó fegyházbüntetéssel sújtottak, magánelzárás csak a büntetés megkezdésétől számított tíz év alatt volt alkalmazható, azon túl pedig csak fegyelmi büntetésként jöhe-

3 Hagymási (2009) 62.

4 Auer (1947) 14–15.

5 1878. évi V. tc. 45. §-a – „Az életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítéltet, büntetésük tizedik évének eltelte után, s a 44-ik §-ban meghatározott feltételek alatt, szintén a közvetítő intézetbe szállíthatatnak.”

6 1878. évi V. tc. 44. §-a – „Azok, a kik legalább három évi fegyházra vagy börtönre ítéltetvén, büntetésük két harmadrészt kitöltötték, és szorgalmuk, valamint jóviselétük által a javulásra alapos reményt nyújtottak: büntetésük hátralevő részének kitöltése végett, közvetítő intézetbe szállíthatnak, a hol szintén munkával foglalkoztatnak, azonban enyhébb bánásmódban részesülnek.”

tett szóba.⁷ Az életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítéltknél a közvetítői intézet és a feltételes szabadság szabályait a kódex 48. §-a tartalmazta.⁸ A feltételes szabadságra bocsátás kizárásával kapcsolatos rendelkezéseket pedig a törvény 49. §-a írja le.

A Csemegi-kódex teremtette meg a jogi alapjait az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetésnek, és egy fontos kérdést is megoldott: lehetővé tette a feltételes szabadságra bocsátást. Ugyanakkor a kódex 48. §-ának értelmezése nem zárta ki kedvezőtlen magaviselet esetén a közvetítői intézetbe szállítás vagy a feltételes szabadságra bocsátás elhalasztását. Ezek felidézése nem haszontalan, jelzi azokat a kérdéseket, amelyek napjaink végigkísérik az életfogytig tartó szabadságvesztés szabályozásának problémáit.

Az 1950. évi II. törvény (Bta.) rendelkezései az életfogytig tartó szabadságvesztésre

A Bta. 30. §-a tartalmazza a büntetőtörvény szankciórendszerét,⁹ de csak általános részi szabályokat. A különös részi rendelkezések az anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállításaként kerültek kiadásra. Az általános rész 32. §-a szerint a börtön életfogytig vagy határozott ideig tart.¹⁰ Megjegyzendő, hogy a Bta. a Csemegi-kódexhez hasonlóan ismerte a halálbüntetést, de a Csemegi-kódexhez képest különböző rendelkezést hozott azzal, hogy a szabadságvesztés-büntetést egységesen börtönként jelölte meg, és nem utalt az egyes végrehajtási fokozatokra. A feltételes szabadságra bocsátással kapcsolatos szabályokat az 1950. évi 39. számú törvényerejű rendelet (a büntető törvénykönyv általános részének hatálybaléptetéséről) tartalmazta.¹¹ A törvényerejű rendelet 31. § (2) bekezdése szerint életfogytig tartó börtönre ítélet csak akkor lehet feltételes szabadságra bocsátani, ha büntetéséből már tizenöt évet letöltött. A feltételes szabadságra bocsátással kapcsolatosan nem mellékes annak meghatározása, hogy az elítélt mennyi ideig áll a feltételes szabadság hatálya alatt. A törvényerejű rendelet 31. § (4) bekezdése ezt az időtartamot nyolc évben jelöli meg.¹²

Ebből adódóan a Csemegi-kódex, illetőleg az 1950. évi II. törvényhez kapcsolódó szabályozás tartalmilag nagyfokú hasonlóságot mutat: mindkettő ismeri az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetést. Érdekes különbség az, hogy a feltételes szabadságra bocsátással kapcsolatos rendelkezést a Csemegi-kódex maga tartalmazza a normaszövegben, míg a Bta. egy, a törvény életbeléptetéséhez kapcsolódó törvényerejű rendeletben rögzíti a feltételes szabadságra bocsátással kapcsolatos szabályokat.

7 1878. évi V. tc. 34. §-a

8 1878. évi V. tc. 48. §-a – „A közvetítő intézetben letartóztatott egyéneket, ha jóviseltek és szorgalmuk által a javulás reményét megerősítették, saját kérelmükre a felügyelő bizottság ajánlatára az igazságügyminiszter feltételes szabadságra bocsájthatja, ha büntetésük háromnegyed részét, az életfogytiglani fegyházra ítélték pedig legalább tizenöt évet kitöltötték.”

9 Az 1950. évi II. törvény 30. §-a szerint a büntetések a következők: 1. halálbüntetés, 2. börtön, 3. pénzbüntetés, 4. elkobzás és vagyonelkobzás, 5. törvényektől eltiltás, 6. foglalkozástól eltiltás, 7. kiutasítás.

10 1950. évi II. törvény 32. §-a – „(1) A börtön életfogytig vagy határozott ideig tart.

(2) A határozott idejű börtön leghosszabb tartalma tizenöt év, legrövidebb tartalma harminc nap.”

11 A hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása. 39.

12 1950. évi 39. tvr. 31. § (4) bekezdése – „A feltételes szabadság tartama azonos a büntetésnek még hátralévő részével, életfogytig tartó börtön esetén pedig 8 év.”

Az 1961. évi V. törvény

A sokak által első szocialista kódexnek nevezett 1961. évi V. törvény nem tartalmazott rendelkezést az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetésről. Akár ezzel az egy mondatral be is lehetne fejezni ennek a jogszabálynak a vizsgálatát, ám az mégsem mellékes. Két okból sem. Egyrészt az úgynevezett nemleges normaszöveg jelzi a jogalkotó dilemmáját az életfogytig tartó szabadságvesztés szükségességéről, szükségtelenségéről, továbbá a halálbüntetéshez való viszonyáról. Erre a dilemmára, a hosszas gondolkodásra utal a törvény miniszteri indokolása, melyet igen sok szerző idézett már. Másrészt pedig az életfogytig tartó szabadságvesztés nélkül túlságosan nagy volt a távolság a halálbüntetés és a határozott ideig tartó szabadságvesztés között, csökkentve a bíróság mozgásterét az adott ügyekben.

A miniszteri indokolásra a különböző szerzők rendszeresen hivatkoznak: „Ha a társadalom védelme nem követeli meg a halálbüntetés alkalmazását, akkor megvalósulhat a büntetés nevelő célja, az elítéltek átnevelése érdekében nincs szükség életfogytig tartó szabadságvesztésre.”¹³ A teljesség igénye nélkül Dr. Sárkány István tanulmányára hivatkozva megjegyzem, hogy ugyanebben a „szocialista büntető kódexben” a 295. § (3) bekezdés b) pontja tíz évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel vagy halállal rendelte büntetni a társadalmi tulajdont károsító lopás, sikkasztás, csalás és hűtlen kezelés elkövetőjét, ha a bűnszövetségben vagy visszaesőként elkövetett bűntett különösen nagy kárt okozott.¹⁴ Jól látható a normaszövegből, és az idevonatkozó bírói gyakorlatból, valamint a tudományos munkákból, hogy ez az álságos megoldás nem volt sokáig tartható, egy évtized elteltével korrigálta is a jogalkotás.

Az 1971. évi 28. tvr. szabályozása

Az 1971. évi 28. számú tvr. 5. §-a módosította tehát az 1961. évi V. törvény rendelkezéseit, a módosítást követően a Btk. 37. §-a szerint a szabadságvesztés életfogytig vagy határozott ideig tart. A szabadságvesztést fegyházban kell végrehajtani, ha az elítéltet életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték, vagy a halálbüntetést kegyelemből változtatták át szabadságvesztésre.¹⁵ Az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés alkalmazására több különös részi tényállásban lehetőség nyílt.¹⁶ Feltétlenül szükséges megjegyezni, hogy a törvényerejű rendelet módosító rendelkezését követően immár a jelenleg hatályos szabályozással bezáróan az életfogytig tartó szabadságvesztés jelenléte a szabályozásban töretlen. Jelentős, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés vonatkozásában az egyes jogszabályok az egyes időszakokban miként határozták meg

13 Belovics et al. (2012) 408.; lásd ugyanerről Hagymási (2009) 64. és Sárkány (1993) 373.

14 Sárkány uo.

15 1961. évi V. törvény 38/A. § a) pontja, lásd Mátyás-Kiss (1974)

16 Btk. 116. § (3), 117. § (3), 120. § (2), 124. § (2), 125. § (2), 126. § (1)–(2), 129. § (2), 130. § (1), 131. § (3), 137. § (1), 139. § (2), 186. § (3), 192. § (2), 253. § (2), 312. § (2) b) pont, 313. § (2), 315. § (1), 316. § (3)–(4), 317. § (3), 318. § (4), 326. § (3), 327. § (3), 331. §, 332. §, 334. § (2), 338. § (2) bekezdése; 8/1945. (II. 5.) M. E. számú rendelet 12. § (b) és 14. § (b) pontja

a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét, hogyan döntöttek a feltételes szabadság időtartamáról, illetőleg milyen szabályok mellett tették lehetővé a feltételes szabadságra bocsátás kizárását.

A törvényerejű rendelet módosító rendelkezései alapján az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt akkor bocsátható feltételes szabadságra, ha a szabadságvesztésből legalább tizenöt évet, halmozati büntetés esetében legalább húsz évet letöltött, és alaposan feltehető, hogy a büntetés célja további szabadságelvonás nélkül is elérhető.¹⁷ Ezzel a korabeli jogalkotás elismerte azt, hogy a határozott ideig tartó szabadságvesztés felső határa és a halálbüntetés között túlságosan nagy a távolság, továbbá előfordulnak olyan esetek, amikor a társadalom védelme nem indokolja a halálbüntetés alkalmazását, azt viszont szükségessé teszi, hogy az elítéltet hosszú időre kirekesszék a társadalomból, továbbá felmerül az általános visszatartás mint büntetékiszabási cél nyomatékosítása is. Az 1961. évi V. törvény szerint halálbüntetés csak azzal szemben alkalmazható, aki a huszadik életévét betöltötte, hasonló szabályt tartalmazott hatálybalépésekor az 1978. évi IV. törvény is.¹⁸ Ilyen korlátot az életfogytig terjedő szabadságvesztésre nem tartalmazott egyik jogszabály sem, az életkori korlátozást az 1998. évi LXXXVII. törvény 2. §-a iktatta be, a rendelkezés 1999. március 1-jén lépett hatályba.¹⁹

Az 1978. évi IV. törvény rendelkezései

Az 1971. évi 28. törvényerejű rendelet egyes rendelkezéseinek az ismertetésekor már utaltam arra, hogy a törvényerejű rendelet hatálybalépését követően a mai napig töretlen az életfogytig tartó szabadságvesztés jelenléte a különböző hatályos büntető szabályok szankciórendszerében. Ugyanakkor az 1979. évi IV. törvény 1979. július 1-ji hatálybalépését követően a törvény hatálya alatt az életfogytig tartó szabadságvesztés szabályozása szempontjából több periódust is megkülönböztethetünk.

Az első szakasz 1979. július 1-jétől a 23/1990. (X. 31.) Ab. számú határozat megjelenéséig tartott.²⁰ A következő szakasz az alkotmánybírósági határozattal kezdődik, és az 1998. évi LXXXVII. törvény 1999. március 1-jén történő hatálybalépésével fejeződik be. A harmadik szakasz ekkor kezdődik, és a 2012. évi C. törvény 2013. július 1-jén történő hatálybalépésével fejeződik be. Az utolsó szakaszban több jelentős jogszabályváltozás történt, s ez befolyásolja vizsgálódásunk tárgyát, az életfogytig tartó szabadságvesztést. Ezek közül a legjelentősebb az Alaptörvény hatálybalépése.

E rövid bevezető után az említett állomások szerint tekintsük át az 1978. évi IV. törvény életfogytig tartó szabadságvesztéssel kapcsolatos szabályozását!

17 Lásd 1971. évi 28. tvr. 8. és 93. §-a

18 Lásd 1961. évi V. törvény 36. § (1) bekezdése; 1978. évi IV. törvény 39. § (1) bekezdése

19 Lásd 1978. évi IV. törvény 40. § (3) bekezdése – „Életfogytig tartó szabadságvesztés azzal szemben szabható ki, aki a bűncselekmény elkövetésekor a 20. életévét betöltötte.”

20 Blaskó (2013) 419.

a) Az 1979. július 1-től 1990. október 31-ig terjedő időszakban a főbüntetések között találjuk a halálbüntetést, a szabadságvesztés-büntetést, a javító-nevelő munkát, valamint a pénzbüntetést. Ez a felsorolás egyben erősrend is volt.²¹

A törvény 40. §-a szerint a szabadságvesztés életfogytig vagy határozott ideig tart.²² A 42. § meghatározta, hogy az életfogytig tartó vagy kegyelem folytán a halálbüntetés helyébe lépő szabadságvesztést fegyházban kell végrehajtani.²³ A büntető törvénykönyv e szabályok között írta le – szemben az 1961. évi V. törvénnyel – a feltételes szabadságra bocsátással kapcsolatos szabályokat. E szabályokat az életfogytig tartó szabadságvesztés esetében a 47. § (4) bekezdésében helyezte el.²⁴

A szabályozás egyébként a törvény hatálybalépése óta lényeges különbséget tett az életfogytig tartó szabadságvesztéshez kapcsolódó, illetőleg a határozott ideig tartó szabadságvesztéshez illeszkedő egyéb jogintézmények között. Ennek ellenére a bírói gyakorlatban többször találkozunk azzal, hogy a jogalkalmazás keverte az életfogytig tartó szabadságvesztéshez, illetőleg a határozott ideig tartó szabadságvesztéshez kapcsolódó szabályokat. Ilyen problémaként jelentkezett például a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége, és több esetben a határozott ideig tartó szabadságvesztéssel kapcsolatos feltételes szabadságra bocsátásra vonatkozó szabályok nem voltak alkalmazhatók az életfogytig tartó szabadságvesztés vonatkozásában.²⁵

Ebben az első szakaszban a jogalkotó különféle hatásokra tekintettel átértékelte a halálbüntetés szükségességét. Megjegyzendő, hogy a halálbüntetés kivételes jellege megmutatkozott egyébiránt abban, hogy az évenként végrehajtott halálos ítéletek száma nem haladta meg a tízet. A halálbüntetés alkalmazásával kapcsolatosan az említett alkotmánybírói határozatot megelőzően részint a politikai változásokra is tekintettel megszületett az 1989. évi XVI. törvény, amely az állam elleni bűncselekmények esetén megszüntette a halálbüntetés alkalmazásának lehetőségét.²⁶

21 1978. évi IV. törvény 38. § (1) bekezdése – „Főbüntetések: 1. a halálbüntetés, 2. a szabadságvesztés, 3. a javító-nevelő munka, 4. a pénzbüntetés.”

22 1978. évi IV. törvény 40. § (1) bekezdése

23 1978. évi IV. törvény 42. § (1) bekezdése

24 1978. évi IV. törvény 47. § (4) bekezdése – „Az életfogytig tartó szabadságvesztésből az elítélt akkor bocsátható feltételes szabadságra, ha a szabadságvesztésből legalább 20 évet kitöltött és alaposan feltehető, hogy a büntetés célja további szabadságelvonás nélkül is elérhető. Ha az életfogytig tartó szabadságvesztés végrehajtása alatt újabb bűncselekményt követ el, az emiatt kiszabott szabadságvesztés nem hajtható végre, a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontja azonban legfeljebb 5 évvel elhalasztható.”

25 Bh. 2007. évi 179. jogeset – „Nem alapozza meg a feltételes szabadságra bocsátásból kizárást az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt esetben az a körülmény, hogy azt a bűncselekményt, amely miatt vele szemben életfogytig tartó szabadságvesztés kerül kiszabásra a korábbi határozott ideig tartó szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátása alatt követte el.”

26 1989. évi XVI. törvény – „1. § A fegyveresen vagy háború idején elkövetett az állami, társadalmi vagy gazdasági rendet súlyosan veszélyeztető összeesküvés kezdeményezésének vagy vezetésének büntette [Btk. 139. § (3) 4. fordulat], a fegyveresen vagy háború idején elkövetett lázadás szervezésének vagy vezetésének büntette [Btk. 140. § (4) 3. fordulat], a háború idején elkövetett kártevés büntette [Btk. 141. § (3)], a különösen súlyos hátránnyal járó, vagy háború idején elkövetett rombolás büntette [Btk. 142. § (2)], az emberöléssel elkövetett merénylet büntette [Btk. 143. § (2)], a súlyos hátrányt okozó, illetőleg állami szolgálat vagy hivatalos megbízatás felhasználásával, továbbá háború idején elkövetett hazaárulás büntette [Btk. 144. § (2)], az ellenség támogatásának büntette [Btk. 146. § (1)], valamint az államtitok tekintetében vagy kémszervezet tagjaként, illetőleg háború idején elkövetett kémkedés büntette [Btk. 147. § (2)] miatt kiszabható büntetés 10 évtől 15 évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztésre módosul.
2. § E törvény a kihirdetése napján lép hatályba.”

Az állam elleni bűncselekményekkel kapcsolatos szabályozás egyébkénti módosítását az 1989. évi XXV. törvény végezte el a szabályozás 1989.10.15-től vált hatályossá.

A halálbüntetés eltörlésével az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés vált a súlyosabb büntetéssé. Még akkor is, ha külön büntetési nemként nem jelent meg, szabályai a szabadságvesztés-büntetésen belül maradtak. A halálbüntetés kiiktatása bizonytalanságot idézett elő, és felvetette az életfogytig tartó szabadságvesztéssel kapcsolatos szabályok erősítését, szigorítását. Sem a közvélemény, sem a jogalkotó nem találta ugyanis kellően súlyosnak az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetést, amely a korabeli szabályok szerint gyakorlatilag húszévi fegyházbüntetést jelentett, ezt követően lehetővé vált a feltételes szabadságra bocsátás, a feltételes szabadság időtartama tíz esztendő volt.

Az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés helyét, helyzetét jól jellemzi Sárkány István: „Büntetőjogi szankciórendszerünk egyik, pusztán létezésében is vitatott intézménye – a bevezetett, fenntartott, megszüntetett, majd újból bevezetett, de a büntető jogalkalmazás és a büntetés végrehajtás kérdését érintő alapproblémáját optimális módon megoldani napjainkban sem képes – életfogytig tartó szabadságvesztés.”²⁷ (Sic!) Az 1993-ban készült tanulmány az alábbi sokat sejtető sorokkal zárul: „E rövid tanulmány tárgyát képező jogintézmény legújabbkori története arról tanúskodik, hogy még nem találtuk meg a szabadságvesztés vagy más büntetés tartamának és tartalmának optimális szintézisét, ami egyben a társadalom védelmének szükséges garanciális elemeit – a sikeres reszocializációhoz fűződő érdekek előtérbe állításával – biztosítaná.”²⁸

b) Az 1990. október 31-től 1999. március 1-ig terjedő időszak fő kérdése, hogy milyen új rendelkezésekkel igyekezett erősíteni az 1993. évi XVII. törvény a szankciórendszert, hogyan változtak az életfogytig tartó szabadságvesztés szabályai.

Az 1993. évi XVII. törvény a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját, szakítva a korábbi szabályozással, tizenöt és huszonöt év között állapította meg, és az ügyben eljáró bíró feladatává tette a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának rögzítését, melyet a bírósági határozat rendelkező részének kellett tartalmaznia. Ekkor vált először lehetővé az úgynevezett tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazása, ha az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélet ismételt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélik.²⁹

A büntető novellának az életfogytig tartó szabadságvesztéssel kapcsolatos szabályok módosításán kívül számtalan jelentős hatása volt. Módosító rendelkezéseket tartalmazott például a büntethetőség elvüléséről, kizárta azt az emberölés súlyosabbnak minősülő eseteinél. Új büntetési nemként jelent meg a közérdekű munka, amely hosszú ideig okozott fejtörést a magyar büntetőbírói karnak. A novella 1993. május 15-én lépett hatályba. A következő jelentős állomás, amely gyakorlatilag stabilizálta az életfogytig tartó szabadságvesztés helyzetét, az 1999. március 1-jén hatályba lépett 1998. évi LXXXVII. törvény volt.

27 Sárkány (1993) 373.

28 Lásd uo. 377.

29 Lásd 1993. évi XVII. törvény 6. §-a. A Btk. a következő 47/A. §-sal egészül ki: „47/A. § (1) Az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt akkor bocsátható feltételes szabadságra, ha a szabadságvesztésből a bíróság által meghatározott időtartamot kitöltötte és alaposan feltehető, hogy a büntetés célja további szabadságelvonás nélkül is elérhető.

(2) A feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontja – 15 és 25 év között – bíróság az ítéletében határozza meg.

(4) Nem bocsátható feltételes szabadságra az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt, ha ismételt életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélik.”

- c) Az 1999. március 1-től 2013. július 1-ig terjedő időszakra a törvény a korábbi szabályokhoz képest árnyaltabban határozta meg az életfogytiglani szabadságvesztéssel kapcsolatos szabályokat, különbséget tett elévülő és el nem évülő bűncselekmények között azzal, hogy az elévülő bűncselekmények esetében a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját húsz, míg az el nem évülő bűncselekmények vonatkozásában harminc évben határozta meg. A korábbi szabályozással azonos módon az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetést fegyház fokozatban rendelte végrehajtani, és életkori korlátot állított, amely szerint a huszadik életév betöltését követően elkövetett bűncselekmény miatt kerülhetett sor életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazására.

A szabályozás sajátossága volt az, hogy bár meghatározta a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját, azt az időpontot nem állapította meg, amelyet követően a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának meghatározására nem kerülhetett sor. Így akár az elévülő, akár az el nem évülő bűncselekmények esetében a bíróságot nem zárta el attól, hogy olyan időpontban határozza meg a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját, amelyet a terhelt már nem élhetett meg. Az említettek mellett bevezette az úgynevezett tényleges életfogytiglani szabadságvesztés-büntetést, vagyis azt az esetet, amikor az elítélt életében nem kerülhetett ki a büntetés-végrehajtási intézetből. A szabályok szerint csupán a köztársasági elnök kegyelmi intézkedése révén történhet a szabadulás. Így a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának meghatározásával kiszabott életfogytiglani szabadságvesztés konkurálhatott azzal az esettel, amikor a bíróság kizárta a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét. Tulajdonképpen nem került megfogalmazásra sem a büntető törvénykönyvben, sem pedig a mögöttes jogesetben az, hogy a bíróság mely esetekben dönthet úgy, hogy kizárja a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét, vagy pedig milyen esetben alkalmazhatja azt a szabályt, miszerint meghatározza a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját, azonban ezt úgy teszi, hogy a terhelt biztosan élete végéig büntetés-végrehajtási intézetben marad.³⁰

A törvény rendelkezik az életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazása esetén – ha a feltételes szabadságot a bíróság nem zárta ki – annak tartalmáról is.³¹ A felvázolt szabályozás az 1978. évi IV. törvény hatálya alatt végig megmaradt. Az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetéssel kapcsolatos szabályozás csak erősödött a 2012. évi C. törvény hatálybalépését megelőző időszakban megjelent úgynevezett „háromcsapás

30 1998. évi LXXXVII. törvény 5. §-a – „A Btk. 47/A. §-a helyébe a következő rendelkezés lép és a Btk. a következő 47/B–47/C. §-sal egészül ki: 47/A. § (1) Életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása esetén a bíróság az ítéletében meghatározza a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját, vagy a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizárja. (2) Ha a bíróság a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét nem zárja ki, annak legkorábbi időpontját legalább 20 évben, ha az életfogytig tartó szabadságvesztést olyan bűncselekmény miatt szabta ki, amely büntetethetősége nem évül el, legalább 30 évben határozza meg. [...]

47/C. § (1) A bíróság az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítéltet akkor bocsáthatja feltételes szabadságra, ha a szabadságvesztésből az elítélt letöltötte a bíróság által meghatározott időtartamot, és alaposan feltehető, hogy a büntetés célja további szabadságelvonás nélkül is elérhető.”

31 1998. évi LXXXVII. törvény 6. §-a – „A Btk. 48. §-ának első bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép: (1) A feltételes szabadság tartama azonos a szabadságvesztés hátralévő részével, de legalább egy év, életfogytig tartó szabadságvesztés esetén 15 év.”

törvénnyel”, illetőleg az erőszakos, többszörös visszaesői kategória megteremtésével. Mindkét jogintézmény bővítette az életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazásának lehetőségét.³² A jelentős szigorítást eredményező módosító rendelkezés 2010. június 23-ától élt, és négy évig volt hatályban.

Az Alkotmánybíróság teljes ülése 2014. július 8-án az 1978. évi IV. törvény 85. § (4) bekezdésének, valamint a 2012. évi C. törvény 81. § (4) bekezdésének Alaptörvény-ellenességét állapította meg visszamenőleges hatállyal, a szabályozást megsemmisítve, elrendelte a jogerős határozattal lezárt büntető eljárások felülvizsgálatát.³³ Az erőszakos többszörös visszaeső fogalmát egyébiránt a 2009. évi LXXX. törvény 42. § (5) bekezdése állapította meg, és a jogintézmény az értelmező rendelkezések között a Btk. 137. § 17. pontjában került elhelyezésre. Ez a többszörös visszaesői kategória egy speciális esete. Az erőszakos speciális többszörös visszaeső olyan elkövető, aki mindhárom alkalommal személy elleni erőszakos bűncselekményt követett el. A jogszabály az említettekhez képest meghatározta a személy elleni erőszakos bűncselekmények körét. Az erőszakos többszörös visszaesői kategóriához a Legfelsőbb Bíróság Bkv. 83. számú véleményében fűzött elvi iránymutatást.

Nem vitatható tehát, hogy az 1978. évi IV. törvény hatálya utolsó időszakában az életfogytig tartó szabadságvesztés jelentősen megerősödött. A szabályok a gyakorlat számára elfogadottá váltak, és a bíróságok alkalmazták az életfogytig tartó szabadságvesztésnek a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának meghatározásával kapcsolatos szabályait, több esetben került sor – a szigorító rendelkezésekre is figyelemmel, 2010 után gyakrabban – a feltételes szabadság kizárásával kapcsolatos anyagi jogi rendelkezések alkalmazására is.

A büntető törvénykönyvbeli szabályozással összefüggésben az időrendi sorrendet betartva szükséges utalni a hatályos Alaptörvény rendelkezéseire. Az Alaptörvény szerint tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés csak szándékos, erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt szabható ki. Az életfogytig tartó szabadságvesztésre utalás és a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztéssel kapcsolatos alaptörvénybeli rendelkezés lényegesen megerősítette a tárgyalt jogintézményt.³⁴ Az Alaptörvényben megfogalmazott kritérium a 2012. évi C. törvényben került részletes kifejtésre, amely 2013. július 1-jén lépett hatályba.

32 2010. évi LVI. törvény 2. §-a – „A Btk. 85. §-a a következő (4) bekezdéssel egészül ki:

(4) Ha a bűnhalmazatban lévő bűncselekmények közül legalább 3 a 137. § (7) bekezdésben meghatározott személy elleni erőszakos bűncselekmény a (2) bekezdés szerinti büntetési tétel felső határa kétszeresére emelkedik. Ha a büntetési tétel így felemelt felső határa a 20 évet meghaladja, vagy a törvény szerint bármelyik bűncselekmény életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető, az elkövetővel szemben életfogytig tartó szabadságvesztést kell kiszabni.”

2010. évi LVI. törvény 4. §-a – „A Btk. 97/A. § helyébe a következő rendelkezés lép:

97/A. § (1) Az erőszakos többszörös visszaesővel szemben az erőszakos többszörös visszaesőkénti minősítést megalapozó súlyosabban büntetendő személy elleni erőszakos bűncselekmény büntetési tételének felső határa szabadságvesztés esetén a kétszeresére emelkedik. Ha a büntetési tétel így felemelt felső határa a 20 évet meghaladja, vagy a törvény szerint a bűncselekmény életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető, az elkövetővel szemben életfogytig tartó szabadságvesztést kell kiszabni.”

33 23/2014. (VII. 15.) AB határozat

34 Alaptörvény 4. cikk (2) bekezdése – „Senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés csak szándékos, erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt szabható ki.”

A 2013. július 1-től hatályos 2012. évi C. törvény rendelkezései az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetésről

A hatályos anyagi jogszabály a korábbi elveknek megfelelően határozza meg az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés szabályait. Természetesen az új jogszabály részint az alaptörvénybeli utalásra tekintettel, részben pedig a megalkotásakor lefolytatott szakmai viták és egyeztetések eredményeként kisebb változtatásokat hajtott végre a korábbi szabályozáson. A jogszabály mellözi az elévülő, illetőleg el nem évülő bűncselekményekkel kapcsolatos korábbi kategóriát, és az életfogytig tartó szabadságvesztés vonatkozásában, amennyiben a bíró nem zárja ki a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét, huszonöt és negyven év közötti időtartamban ad lehetőséget a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának meghatározására.³⁵

A szabályozás tartalmazza a feltételes szabadságra bocsátás kizárásával alkalmazható úgynevezett tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés kiszabásának lehetőségét. Ebben a körben az Alaptörvény rendelkezésére utalva tételesen rögzíti azon bűncselekményeket, melyekkel kapcsolatosan lehetőség van a feltételes szabadságra bocsátás kizárására.³⁶ Egyébiránt szükséges megjegyezni, hogy a 2012. évi C. törvény 45. §-a meghatározza azokat az eseteket, amelyek részint az életfogytig tartó és a határozott ideig tartó szabadságvesztés találkozásakor bekövetkeznek, az ezzel kapcsolatos anyagi jogi szabályokat, illetőleg a 45. § (7) bekezdése figyelemre méltó szabályt tartalmaz a feltételes szabadság kötelező kizárásával kapcsolatosan.³⁷ Az imént idézett szabály egyébként ismerős jogintézmény az 1993. évi XVII. törvényvény hatálybalépése óta. Az új szabályozás megtartja az életfogytig tartó szabadságvesztéssel kapcsolatos életkorbeli korlátot, s továbbra is kizárólag a bűncselekmény elkövetésekor már a huszadik életévét betöltött terhelt esetén teszi lehetővé az életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazását. Mindemellett az életfogytig tartó szabadságvesztés Alaptörvényben történő megjelenése nemcsak megerősítette a jogintézményt, hanem alkalmazását megfelelő keretek közé is szorította.

Az életfogytig tartó szabadságvesztés a Debreceni Ítéltábla gyakorlatában

A dolgozat bevezető részében már utaltam az ítéltábla büntető ügyszakának eddigi működését érintő ügyforgalmi adatokra.³⁸ Az életfogytig tartó szabadságvesztéssel érintett 32 ügyben összesen 39 terhelttel szemben került sor a büntetés alkalmazására, melyből hét esetben zárták ki a bírói tanácsok a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét, ez az életfogytiglani fegyházra ítélték 18 százaléka. A 2. melléklet az első

35 Blaskó (2013) 440.

36 2012. évi C. törvény 34.; 41–44. §-a

37 2012. évi C. törvény 47. § (7) bekezdése – „Nem bocsátható feltételes szabadságra az elítélt, ha ismételten életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélik. Ha a korábbi életfogytig tartó szabadságvesztésnél nem hajtották végre, ismételten kiszabott életfogytig tartó szabadságvesztés nem hajtható végre.”

38 Lásd 1. melléklet

és másodfokú ügyszám és az elsőfokú bíróság nevének feltüntetésével tartalmazza az érintett időszakban – 2005. január 1. és 2014. május 31. között – a Debreceni Ítéltáblára fellebbezés folytán érkezett, vizsgálattal érintett ügyeket. A táblázatból következtetések vonhatók le az életfogytiglani, tényleges életfogytiglani szabadságvesztés jogerős alkalmazásának időbeli eloszlására.³⁹

Érdekes sajátosság, hogy a működés első évében, 2005-ben nem került sor a jogintézmény alkalmazására, és olyan ügy sem került felterjesztésre, amelyben az elsőfokú bíróság életfogytig tartó szabadságvesztést szabott ki. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés jogerős kiszabására először a másodfokú bíróság előtt, 2009. december 16-án került sor. Ezt megelőzően ilyen tartalmú elsőfokú döntés felülbírálatára nem volt lehetőség.

A táblázatból jól látszik, hogy 2009-től – már megjelenik a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazása – erőteljesen növekszik a jogerősen életfogytiglani szabadságvesztésre ítélték száma, nő az ilyen jellegű ügyek száma is. Az okok a szigorító jogintézmények megjelenésében keresendők, a büntetési tételkeret emelkedése,⁴⁰ a középértékes szabály⁴¹ alkalmazásának hatásai sem hagyhatók figyelmen kívül. A 3. táblázatból levonható következtetéseket erősítik meg a 4. melléklet adatai, melyek a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját mutatják.⁴² A 32 terheltből a 2009-től 2014-ig terjedő időszakra⁴³ 26 terhelt esik. Az adatok szerint 2013-ban tíz esetben került sor életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabására a feltételes szabadság legkorábbi időpontjának meghatározásával. Erre az évre esik a 35 és 40 éves időtartamban meghatározott feltételes szabadságra bocsátások számának látványos növekedése is.

Az életfogytiglani szabadságvesztéssel érintett terhelték területi megoszlása (5. melléklet) nem mutat büntetőjogi szempontból értékelhető adatokat. A csekély számú ügyre is tekintettel szociológiai, kriminológiai, kriminalisztikai következtetés levonására ez az adatsor nem alkalmas. Bár feltehetően szociális okai lehetnek, hogy a legtöbb terhelttel szemben a Miskolci Törvényszék területén került sor életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazására, míg tényleges életfogytiglani büntetésre a Szolnoki és a Miskolci Törvényszék területén. Az 5. mellékletben foglaltakból azonban tehát a terhelték csekély száma miatt érdemi következtetéseket nem lehet levonni.

A vizsgálati anyagból ugyanakkor következtetéseket lehet levonni a Debreceni Ítéltábla büntető ügyszakának működésére, a működés időszerűségére. Az időszerűség fokozott jelentőséghez jut a vizsgálattal érintett ügyek kapcsán, tekintettel arra, hogy a büntetőeljárás törvény értelmében a vizsgált ügyek kiemelt jelentőségűnek tekinthetők, másrészt az ügyek jellege, a fokozott társadalmi érdeklődés is indokolja a gyors, szakszerű bírósági tevékenységet. A Debreceni Ítéltáblán a személyi, tárgyi feltételek biztosítottak ezek teljesítéséhez.

39 Lásd 3. melléklet

40 2009. évi LXXX. törvény 56. § (4) e) pontja

41 2010. évi LVI. törvény 1. §-a

42 Lásd 3. melléklet

43 Lásd 4. melléklet

A vizsgálattal érintett 32 ügy pertartamra vonatkozó adatait a 6. melléklet tartalmazza: az ügyek 63 százaléka a másodfokú eljárásban három hónap alatt, 34 százaléka hat-tizenkét hónap alatt, míg 3 százaléka három-hat hónap alatt fejeződött be. A táblázatból az a következtetés mindenképpen levonható, hogy az elsőfokú bíróságok megalapozott eljárásokat folytattak le. A másodfokú eljárásban hatályon kívül helyezésre egy alkalommal került sor, a másodfokú bíróság eljárási formája az esetek döntő többségében nyilvános ülés volt. Alapvetően azonos felfogásra utal a témát illetően a 7. táblázat, az első- és a másodfokú tanácsok között.⁴⁴ Mind a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés, mind pedig a feltételes szabadság legkorábbi időpontjának meghatározásával kapcsolatos esetekben magas helybenhagyási aránnyal találkozunk. A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztéssel érintett terheltek vonatkozásában ez az arány 54,5 százalék, míg a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának meghatározása esetén 68 százalék. A két kategória vonatkozásában a helybenhagyási arány együttesen 64,1 százalékot tesz ki.

A másodfokú tanácsok nagyon alaposan vizsgálták a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazásának feltételeit. A vizsgált időszakban négy esetben került sor arra, hogy az első fokon alkalmazott büntetés enyhítésével a másodfokú bíróság meghatározta a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját.⁴⁵ A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés alkalmazásával kapcsolatosan az első fokon kiszabott szabadságvesztés-büntetéshez képest egy alkalommal került sor súlyosbításra.

A feltételes szabadság legkorábbi időpontjának meghatározásához kapcsolódó jogerős döntések esetében a súlyosbító határozatok a feltételes szabadság legkorábbi időpontjának súlyosbítását jelentették, illetőleg négy eset a határozott tartalmú szabadságvesztésből életfogytig tartó, a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját meghatározó büntetést eredményezett. A várakozással ellentétben a 39 terheltet illetően a vizsgálat megkezdésének időpontjában (2014. június) csupán 13 elítélt terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet. Ez az érintettek 33 százalékát jelenti. Az ügyészség részéről felülvizsgálati kezdeményezésre nem került sor. A Kúria a vizsgált időszakban valamennyi esetben a jogerős határozat hatályban tartásáról rendelkezett. Ez utóbbi szintén a határozatok megalapozottságát támasztja alá.⁴⁶

A vizsgálattal érintett 39 terhelt kettő kivételével férfi volt. A terheltek közül hét fő volt büntetlen előéletű. A kiszabott büntetések elemzéséből megállapítható, hogy a büntetlen előéletnek egyik esetben sem volt akkora súlya, amely a határozott ideig tartó szabadságvesztés alkalmazásához vezetett volna. A bíróság két esetben a büntetlen előélet ellenére tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést alkalmazott. Három alkalommal került sor a feltételes szabadság legkorábbi időpontjának harminc, két esetben pedig harmincöt évben történő meghatározására.⁴⁷

Az előéleti adatokat a büntetlen előélet mellett szintén a 9. melléklet tartalmazza. A büntetett előéletűek között a legnagyobb arányt az úgynevezett kriminológiai

44 Lásd 7. melléklet

45 Bf. 323/2013. I. r. és II. r. terhelt, Bf. 595/2010., Bf. 292/2009

46 Lásd 8. melléklet

47 Lásd 9. melléklet

visszaesők képezik. A büntetlenek aránya is nagyobb, mint a többszörös visszaesőké. Az erőszakos, többszörös visszaeső elkövetők – meglepő módon – minimális arányban jelennek meg az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték között. Korábban már jeleztem, hogy a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték között két büntetlen előéletű terheltet lehet találni. Ezenkívül két elítélt visszaesőnek nem minősülő bűnismételői, két terhelt többszörös visszaesői, egy pedig különös visszaesői minőséggel rendelkezett. A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték az előéletük vonatkozásában meglehetősen nagy szórást mutattak, az esetek csekély száma – összesen két elkövető – különösebb összefüggések, trendek megállapítására nem ad alapot, hacsak azt nem, hogy az eljáró bíróságok sem a büntetlen előéletnek, sem pedig a különböző jellegű visszaesői minőségnek nem tulajdonítottak kizárólagos jelentőséget.

Az elítéltek iskolai végzettségéről a 10. melléklet tartalmaz adatokat. A legnagyobb arányban az általános iskolát végzett, szakképzettséggel nem rendelkező terhelték jelennek meg az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték körében. Írástudatlan terhelttel egy esetben találkozott a másodfokú tanács. Egyetemi tanulmányokat két terhelt folytatott, melyet az előzetes letartóztatásba helyezés miatt szakítottak félbe. Az iratvizsgálat szerint öten nem fejezték be az általános iskolát és ugyanennyien szereztek a büntető eljárást megelőzően középfokú végzettséget. Szakmunkásképzőben tíz terhelt szerzett bizonyítványt. A szakképzetlen elkövetők aránya igen magas, 56 százalék. Szembetűnő különbség, hogy a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték közül hatan általános iskolai végzettséggel rendelkeznek, szakképzetlenek, és csupán két elítélt végzett kéményseprő, illetőleg hentes tanfolyamot. Esetükben többször utal a pszichológus, illetve az elmeszakértő arra, hogy a konfliktusaikat nehezen vagy csupán erőszakkal tudják kezelni. Csekély sérelem vagy konfliktus is agressziót eredményez viselkedésükben. Az egyik terhelt egyetemi tanulmányát az előzetes letartóztatás elrendelése szakította félbe. Ebben a körben viszont a szakképzetlen, alacsony végzettséggel rendelkezők aránya 86 százalék.

Az életfogytig tartó szabadságvesztéssel érintett terhelték életkorára is megbízható adatok állnak rendelkezésre.⁴⁸ Az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték esetén a terhelték életkorát illetően (a bűncselekmény elkövetésekor) a leghangúlyosabban a 20–25 év közötti korcsoport jelenik meg, 33 százalékot képviselve. A 30–35 év közötti korosztály 26 százalékot tesz ki. A 11. táblázatban megjelölt összes többi korcsoport pedig 41 százalékot képvisel.⁴⁹ A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték esetében nagy arányban jelenik meg a 35–40 év közötti korosztály. A bűncselekmény elkövetésekor a hét terheltből öt ebbe a halmazba tartozott, egy elítélt 34 éves volt, míg egy terhelt a cselekmény elkövetésekor a 23. életévét töltötte be. Az előbbieken alapján tehát a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetésre ítélték egy kivétellel a 30–40 év közötti korcsoportba tartoztak.

A 12. mellékletben található táblázat külön tartalmazza az emberölés minősítő körülményeinek számát, a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték esetében,

48 Lásd 11. melléklet

49 Lásd 11. melléklet, amely az abszolút számokat tartalmazza

illetve azokban az ügyekben, ahol a bíróság jogerős határozatában meghatározta a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját. Az adatgyűjtés alapján a második esetben a terhelt 67 százalékánál kettő vagy annál kevesebb minősítő körülmény volt, míg 15 százalék esetében négy minősítő körülményt találunk. A tényleges életfogytiglani szabadságvesztésre ítélték esetében 60 százalék volt az aránya a négy minősítő körülménynek. Az esetek 40 százalékánál pedig a jogerős határozat három minősítő körülményt állapított meg. A két csoport között szembevetendő aránykülönbség van, a minősítő körülmények nagyobb száma a tényleges életfogytiglani szabadságvesztésre ítélték esetében meghatározó. E csoportnál minősítő körülményként jelentkezik az előre kiterveltség (egy kivétellel), valamennyi esetben a több emberen elkövettség, öt esetben pedig a más aljas indokból, illetőleg célból történő elkövetés fordult elő mint minősített eset.

Négy terhelt esetén jogerősen megállapították a különös kegyetlenséggel elkövetett emberölést. Az egyik esetben a terhelt cselekményét felnőtt és 14. életévét be nem töltött sértett sérelmére követte el, mindkét személy halálát okozta. A mellékletben látható és az imént említett minősített esetekből érzékelhető, hogy a több emberen történő elkövetés mind a hét elítélt esetében jelen van, jelezve a társadalomra való kimagasló veszélyességüket, amelyből – más jellemzőkre is hivatkozva – a jogerős határozatot hozó bírói tanácsok azt a következtetést vonták le, hogy az érintettek nem alkalmasak a társadalomba történő visszailleszkedésre. Ez azt is jelenti a jogerős döntést hozó bírói tanács szemszögéből, hogy alaposan tartani lehet attól, hogy a terhelt a szabadulása esetén a felmerülő konfliktusait más személy életének kioltásával oldaná meg, az idő múlása pedig az e fajta veszélyességet nem csökkenti.

A bűnösségi körülmények értékelése a vizsgált ügyekben

Amint arra már korábban utaltam, az ügyvizsgálat egyik lényeges megállapítása, hogy valamennyi érintett ügyre általánosítható az enyhítő körülmények csekélyebb súllyal történő értékelése. A büntetlen előéletből adódó, a családi kapcsolatokból származó (házas, gyermekes állapot, kiskorúak eltartása),⁵⁰ a megbánó magatartásból eredő enyhítő körülmények, valamint a cselekmény kísérleti szakban maradása eltörpül a számba vett súlyosbító körülmények mellett.⁵¹ A családi kapcsolatokról készült összegzés szerint a vizsgált 39 terheltből 15 fő egyedülálló vagy elvált volt, ugyanennyien a bűncselekmény elkövetésekor élettársi, míg 9-en házastársi kapcsolatban éltek. A gyermekes elítéltek száma 15 fő volt. A nemek szerinti bontás: 14 férfi és 1 nő. Megjegyzendő, hogy a teljes vizsgálati anyag szerint a nemek megoszlása 37 férfi és 2 nő volt. Mindkét nő esetében a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját harminc évben határozta meg a bíróság. Az egyik terhelt büntetlen, a másik pedig visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő volt.⁵²

A családi kapcsolatok elemzésekor felmerül egy másik kérdés, mely már a súlyosbító körülmények körében jelentkezik: a hozzátartozó sérelmére történő elkövetés. Az

50 Lásd 13. melléklet

51 Lásd például Bf.848/2011.

52 Fk.296/2013.; Bf.360/2007.

elkövetés idején a sértettek és a terheltek közötti kapcsolatra a 14. táblázat tartalmaz adatokat. Tényleges hozzátartozói kapcsolat öt terhelt esetében volt megállapítható. Konkrét ügyekben ez a szülő, házastárs, élettárs, illetőleg a gyermek sérelmére elkövetett ölési magatartást jelent.⁵³ Az előbbieket az eljáró tanácsok nyomatékos súlyosbító körülményként vették figyelembe. Jelentős az ölési cselekményekkel összefüggésben megállapítható ismerősi kapcsolat, s a szomszéd, a munkatárs, a kölcsönt adó, a szerelmi partner, az albérlő, a haragos, a (terhelt ismeretei szerint) jelentős pénzüsszeggel rendelkező alkalmi munkaadó és a jóhiszemű segítő is ebbe a körbe tartozik. Ez a halmoz az összes érintett terheltek 61 százalékát teszi ki. Az említett körrel összefüggésben a bíróságok számos körülményt értékeltek súlyosbítóként.

A harmadik csoportot azok a terheltek képezik, akik a sértettel, sértettekkel csupán a bűncselekmény elkövetésekor kerültek kapcsolatba. A tanár foglalkozású sértett lányai szeme láttára történő agyonverése országos felháborodást váltott ki.⁵⁴ Az említett terheltek aránya 26 százalékot képezett. Az ügyvizsgálaton alapuló áttekintés a 2. mellékletben feltüntetett bűnügyi és bírósági iratokon alapul. A szempontrendszer meghatározásakor felhasználtam a Solt Ágnes munkájában található szempontokat⁵⁵ azzal, hogy büntetés-végrehajtási vizsgálatra az anyag elkészítésekor nem került sor.

Összefoglalás

A Debreceni Ítéltábla törvényes gyakorlatot folytat az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés alkalmazása körében. Amint az ügyvizsgálatból kitűnik, nincs lényeges felfogásbeli különbség az első- és a másodfokú tanácsok között. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy a felülvizsgálati eljárások maradéktalanul visszaigazolták a jogerős döntések törvényességét. Nincs bizonytalanság minősítési kérdésekben, és a büntetékiszabási gyakorlat is igazodik a hatályos testületi döntésekhez.

Az 1999. március 1-től hatályos normaszöveg és a kialakult bírói gyakorlat megfelelően differenciál az életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazása során a feltételes szabadságra bocsátás kizárása, valamint a feltételes szabadság legkorábbi időpontjának meghatározása között. A vizsgálati anyag szerint a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazása során minden esetben megjelent a több emberen történő elkövetés mint minősített eset. A hatályos szabályozás sikeresen oldotta fel a Sárkány István által is jelzett bizonytalanságot.

A vizsgálat alapján egyértelmű következtetés vonható le azzal kapcsolatban, hogy az 1999. március 1-jén hatályba lépett és a 2012. évi C. törvényben is szereplő szabályozás minden vonatkozásban alkalmas a büntetési célok érvényre juttatására. Az iratok szerint létezik olyan bűnözői kör,⁵⁶ amelynél a reszocializáció szóba sem kerülhet, s egyetlen eszköz szolgálja a társadalom védelmét: a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazása.

⁵³ Bf.360/2007.; Bf.401/2011.

⁵⁴ Bf.I.506/2009.

⁵⁵ Solt (2009) 77.

⁵⁶ Fkf.639/2013.; Bf.521/2013.; Bf.848/2011.; Bf.292/2009.; Bf.237/2012.; Bf.110/2012.; Bf.408/2010.

1. melléklet:

A 2005. január 1. – 2014. május 31. között érkezett büntetőügyek a Debreceni Ítéltáblán

Összes ügyérkezés	Ebből peres	A peres ügyekből az emberölés alap- és minősített esetei
6803	177	470

A peres ügyekből az életfogytig tartó szabadságvesztéssel érintett ügyek száma	A peres ügyekből az életfogytig tartó szabadságvesztéssel érintett terhelték száma
32	39

A tényleges életfogytiglani szabadságvesztéssel érintett ügyek száma	A tényleges életfogytiglani szabadságvesztéssel érintett terhelték száma
7	7

2. melléklet:

Kimutatás a Debreceni Ítéletábra által kiszabott életfogytig tartó szabadságvesztéses ügyekről a 2005. január 1. – 2014. május 31. közötti időszakban

	II. fok száma:	I. fokú bíróság neve:	I. fokú bíróság száma:
1.	Bf.250/2006.	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye	B.91/2006.
2.	Bf.407/2006.	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye	B.195/2006.
3.	Bf.549/2006.	Borsod-Abaúj-Zemplén Megye	Fk.741/2005.
4.	Bf.360/2007.	Jász-Nagykun-Szolnok Megye	B.895/2006.
5.	Bf.479/2007.	Jász-Nagykun-Szolnok Megye	B.904/2004.
6.	Bf.452/2008.	Jász-Nagykun-Szolnok Megye	B.956/2006.
7.	Bf.143/2009.	Jász-Nagykun-Szolnok Megye	B.737/2006.
8.	Bf.292/2009.	Jász-Nagykun-Szolnok Megye	B.184/2006.
9.	Bf.506/2009.	Borsod-Abaúj-Zemplén Megye	Fk.1535/2007.
10.	Bf.564/2009.	Borsod-Abaúj-Zemplén Megye	B.482/2007.
11.	Bf.98/2010.	Borsod-Abaúj-Zemplén Megye	B.104/2009.
12.	Bf.186/2010.	Borsod-Abaúj-Zemplén Megye	B.1085/2008.
13.	Bf.408/2010.	Borsod-Abaúj-Zemplén Megye	Fk.115/2010.
14.	Bf.595/2010.	Jász-Nagykun-Szolnok Megye	Fk.1042/2009.
15.	Bf.757/2010.	Borsod-Abaúj-Zemplén Megye	B.41/2010.
16.	B.401/2011.	Borsod-Abaúj-Zemplén Megye	B.2246/2010.
17.	Bf.848/2011.	Fővárosi Bíróság	B.1031/2006.
18.	Bf.110/2012.	Jász-Nagykun-Szolnok Megye	B.601/2010.
19.	Bf.237/2012.	Miskolci Törvényszék	B.1804/2011.
20.	Bf.487/2012.	Miskolci Törvényszék	B.1755/2011.
21.	Bf.553/2012.	Szolnoki Törvényszék	B.533/2011.
22.	Bf.870/2012.	Miskolci Törvényszék	B.1053/2011.
23.	Fkf.296/2013.	Nyíregyházi Törvényszék	Fk.879/2010.
24.	Bf.323/2013.	Debreceni Törvényszék	B.33/2012.
25.	Bf.521/2013.	Debreceni Törvényszék	B.197/2011.
26.	Fkf.562/2013.	Miskolci Törvényszék	Fk.1605/2008.
27.	Bf.544/2013.	Debreceni Törvényszék	B.130/2012.
28.	Fkf.639/2013.	Szolnoki Törvényszék	Fk.475/2012.
29.	Fkf.732/2013.	Szolnoki Törvényszék	Fk.195/2012.
30.	Bf.892/2013.	Debreceni Törvényszék	B.48/2013.
31.	Fkf.951/2013.	Debreceni Törvényszék	Fk.576/2012.
32.	Bf.245/2014.	Debreceni Törvényszék	B.682/2012.

3. melléklet:

Év szerinti kimutatás az életfogytig, valamint tényleges életfogytig tartó szabadságvesztéssel érintett ügyekről és terheltekről

Év	Életfogytig tartó szabadságvesztéssel érintett		Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztéssel érintett terheltek száma
	ügyek száma	terheltek száma	
2005	–	–	–
2006	3	3	–
2007	2	2	–
2008	1	1	–
2009	4	6	1
2010	5	5	1
2011	2	1	1
2012	5	3	2
2013	9	10	2
2014	1	1	–
Összesen	32	32	7

4. melléklet:

A feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontja évek szerinti bontásban

Év	20 év	30 év	33 év	35 év	40 év	50 év
2005						
2006		3				
2007		1			1	
2008		1				
2009		4		1	1	
2010		3		1		1
2011				1		
2012		1	1	1		
2013		3		5	2	
2014	1					
Összesen	32	1	16	1	9	4

5. melléklet:

1) A feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának meghatározásával érintett terheltek területi megoszlása a Debreceni Ítéltábla régiójában

Törvényszék	Terheltek száma
Debreceni Törvényszék	6
Nyíregyházi Törvényszék	5
Miskolci Törvényszék	13
Szolnoki Törvényszék	8
Összesen	32

2) A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztéssel érintett terheltek területi eloszlása a Debreceni Ítéltábla régiójában

Törvényszék	Terheltek száma
Szolnoki Törvényszék	3
Miskolci Törvényszék	2
Debreceni Törvényszék	1
Összesen	6
Fővárosi Törvényszék ⁵⁷	1
Összesen	7

6. melléklet:

A vizsgált ügyek pertartama a Debreceni Ítéltábla előtti eljárásban

Időtartam (hónap)	Ügyszám (db)
0–3	20
3–6	1
6–12	11
Összesen	32

⁵⁷ Az ügyben a Debreceni Ítéltábla másodfokú tanácsa kirendelés alapján járt el.

7. melléklet:

1) Enyhítő, súlyosbító, helybenhagyó rendelkezések a másodfokú eljárásban az életfogytig tartó szabadságvesztéssel érintett terheltek esetében

A II. fokú határozat jellege	Terheltek száma
Enyhítés	5
Súlyosbítás	9
Helybenhagyás	25
Összesen	39

2) Enyhítő, súlyosbító, helybehagyó rendelkezések a másodfokú eljárásban a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztéssel érintett terheltek esetében

A II. fokú határozat jellege	Terheltek száma
Enyhítés ⁵⁸	4
Súlyosbítás	1
Helybenhagyás	6

8. melléklet:

Felülvizsgálati eljárások a vizsgált ügyekben 2014. június 30-ával bezárólag

Életfogytiglani szabadságvesztésre ítélt terheltek száma	39
Felülvizsgálati kérelmet előterjesztő terheltek száma	13
Eredményes felülvizsgálati kérelmek száma	–

58 A másodfokú tanács az első fokon kiszabott tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés esetében meghatározta a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját.

9. melléklet:

1) A vizsgálattal érintett terheltek bűnügyi előélete

Előéleti adatok	Terheltek száma
Büntetlen	7
Visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő	19
Visszaeső	1
Különös visszaeső	5
Többszörös visszaeső	6
Erőszakos többszörös visszaeső	1
Összesen	39

2) A tényleges életfogytiglani szabadságvesztésre ítélték előéleti adatai

Előéleti adatok	Terheltek száma
Büntetlen	2
Visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő	2
Különös visszaeső	1
Többszörös visszaeső	2
Összesen	7

10. melléklet:

1) Életfogytiglani szabadságvesztésre ítélték iskolai végzettsége

Iskolai végzettség	Terheltek száma
Analfabéta	1
Nem fejezte be a nyolc általános iskolát	5
Nyolc általános	16
Szaktanulmányok	10
Középiskola	5
Félbehagyott főiskola, egyetem	2
Összesen	39

2) A tényleges életfogytiglani szabadságvesztésre ítélt iskolai végzettsége

Iskolai végzettség	Terheltek száma
Általános iskola	6
Félbehagyott egyetemi tanulmányok	1

11. melléklet:

1) Az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt terheltek életkora a bűncselekmény elkövetésekor

Életkor (év)	Terheltek száma
20–25	13
25–30	6
30–35	10
35–40	6
40–45	1
45–50	1
50–55	1
55–60	–
Összesen	39

2) A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt életkora

Életkor (év)	Terheltek száma
23	1
34	1
35	1
36	3
39	1

12. melléklet:

1) Az emberölés büntettségéhez kapcsolódó minősítő körülmények száma a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának meghatározása esetén

Minősítő körülmények száma	Terheltek száma
1	11
2	11
3	5
4	5
Összesen	32

2) Minősítő körülmények és azok száma a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélttek esetében

Terheltek	Minősítő körülmények ⁵⁹	Minősítő körülmények száma
1	a, c, f, j	4
2	a, b, d, f	4
3	a, c, d, f	4
4	c, d, f	3
5	a, c, f	3
6	a, c, f, i	4
7	a, b, d, f	4

13. melléklet:

1) Az életfogytiglani szabadságvesztésre ítélt terheltek családi kapcsolatai

Egyedülálló (elvált)	Élettársi kapcsolat	Házastársi kapcsolat
15	15	9
Összesen		39

2) A gyermekes terheltek száma

Gyermekek száma	8	4	3	2	1
Terheltek száma	2	1	4	2	6

⁵⁹ A felsorolt betűk a Btk. 166. § (2) bekezdésének megfelelő pontjait jelölik.

14. melléklet:

Az elkövető és a sértett közötti kapcsolat a bűncselekmény elkövetésekor.

	Terheltek száma
Hozzá tartozói családi kapcsolat	5
Ismerősi viszony (haragos, munkatárs, kölcsönt adó, szerelmi partner, szomszéd, albérlő, szívességi lakáshasználó)	24
A bűncselekmény elkövetését megelőzően nem ismerték egymást	10
Összesen	39

IRODALOMJEGYZÉK

Felhasznált irodalom:

- A hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása.* Budapest, Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó, 1952.
- Auer György – Ries István (1947): *A hatályos büntetőjog szabályai.* Budapest, M. Igazságügyminisztérium.
- Balla Lajos (2010): *A büntetéskiszabási gyakorlat alakulása az emberölés miatt indult büntetőügyekben.* Forrás: www.debreceniiteltotabla.hu/doc/bunteto/BuntetesKiszabasEmberolesMiatt.pdf
- Belovics Ervin – Belovics Gellér Balázs – Nagy Ferenc – Tóth Mihály (2012): *Büntetőjog.* I. kötet. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
- Blaskó Béla (2013): *Magyar Büntetőjog.* Általános rész. Budapest–Debrecen, Rejtjel Kiadó.
- Hagymási Kornélia (2009): Végtelen idő a rácsok mögött: avagy mennyiben van ma létjogosultsága Magyarországon a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésnek. In: *Börtönügyi Szemle*, 28. évf. 2. sz. 61–76.
- Mátyás Miklós – Kiss Zsigmond (1977): *Büntető Törvénykönyv. A Legfelsőbb Bíróság elvi állásfoglalásaival.* Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Sárkány István (1993): Gondolatok az életfogytig tartó szabadságvesztésről. In: *Főiskolai Figyelő (RTF)*, 3–4. sz.
- Solt Ágnes (2009): Az életfogytig tartó szabadságvesztés empirikus vizsgálata. In: *Börtönügyi Szemle*, 28. évf. 2. sz. 77–98.

Felhasznált jogszabályok:

1878. évi V. tc.
 8/1945. (II. 5.) M. E. rendelet
 1950. évi II. törvény
 1950. évi XXXIX. tvr.
 1961. évi V. törvény
 1971. évi 28. tvr.
 1978. évi IV. törvény
 1989. évi XVI. törvény
 1993. évi XVII. törvény
 1998. évi LXXXVII. törvény

2009. évi LXXX. törvény
2010. évi LVI. törvény
2012. évi C. törvény
23/2014. (VII. 15.) AB határozat
Alaptörvény

Felhasznált jogesetek:

Bf.250/2006.
Bf.407/2006.
Bf.549/2006.
Bh. 2007. évi 179.
Bf.360/2007.
Bf.479/2007.
Bf.452/2008.
Bf.143/2009.
Bf.292/2009.
Bf.506/2009.
Bf.564/2009.
Bf.98/2010.
Bf.186/2010.
Bf.408/2010.
Bf.595/2010.
Bf.757/2010.
B.401/2011.
Bf.848/2011.
Bf.110/2012.
Bf.237/2012.
Bf.487/2012.
Bf.553/2012.
Bf.870/2012.
Fkf.296/2013.
Bf.323/2013.
Bf.521/2013.
Bf.544/2013.
Fkf.562/2013.
Fkf.639/2013.
Fkf.732/2013.
Bf.892/2013.
Fkf.951/2013.
Bf.245/2014.

SUMMARY

The Practice of Imposing Life Imprisonment

BALLA Lajos

The study was written to achieve two goals at the same time. On the one hand, it makes an attempt to present the history of the Hungarian criminal legal regulation of life imprisonment from the publishing of the 1878 Criminal Code written by Karoly Csemegi ("Csemegi-kódex") until our days and on the other it analyses the verdicts made by the Debrecen Regional Court of Appeal from the point of view of imposing life imprisonment. The study contains the examination of 32 cases concerning 39 accused persons. 7 of the defendants were sentenced to life imprisonment without parole as a final and non-appealable judgement. The findings derived from the analyses of the cases are contained in the tables shown in supplements I-XIV. According to the conclusion the regulations of Act C 2012 are suitable to accomplish the aims of punishment in every aspect.